

การสอนดนตรี ตามแบบของโคไตและออร์ฟ

ธวัชชัย นาควงษ์

คนทั่วไปมักจะพูดว่า “ดนตรีเป็นภาษาสากล” คำพูดนี้นักการศึกษาดนตรีจำนวนไม่น้อยไม่เห็นด้วยเพราะดนตรีของแต่ละชาตินั้นจะมีเอกลักษณ์ของตัวเองที่แตกต่างไปจากดนตรีของชาติอื่นๆ ซึ่งคงจะเหมือนกับการที่ภาษาพูดของแต่ละชาติมีความแตกต่างกันนั่นเอง แต่ภาษาพูดของแต่ละชาติไม่ได้ถือเป็นภาษาสากล ภาษาสากลนั้นหมายถึงภาษาของชาติที่เป็นมหาอำนาจที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจหรือการเมืองเหนือชาติอื่นๆ ความเป็นมหาอำนาจหรือความมั่งคั่งของชาตินั้นมีผลทำให้ชาติอื่นที่ด้อยกว่าต้องเข้ามาพึ่งพา และวิธีที่จะทำให้การของพึ่งพาเขาได้ผลก็คือต้องพูดภาษาเดียวกับเขา ดังนั้นภาษาสากลจึงหมายถึง ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น และจีน โดยแต่ละภาษาที่กล่าวชื่อมาก็ยังมีความเป็นสากลมากกว่ากันขึ้นอยู่กับอิทธิพลของเจ้าของภาษาที่มีต่อโลก โดยนัยของการเปรียบเทียบดนตรีกับภาษา ดนตรีที่จะถือเป็น “ภาษาสากล” ได้จึงหมายถึงดนตรีของชาวตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ความเป็นสากลของดนตรีตะวันตกอาจมีผลมาจากอิทธิพลทางการเมืองและการค้าที่ชาวตะวันตกเคยมีเหนือชนชาติอื่นๆ มาแต่อดีต แม้ปัจจุบันความเป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) จะทำให้ชาวโลกทั่วไปหันมาสนใจกับดนตรีพื้นเมืองของชาติต่างๆ จนทำให้เกิดวิชาใหม่ว่าด้วยการศึกษาดนตรีของชนชาติต่างๆ (Ethnomusicology) ดนตรีของชาวแอฟริกาและเอเชียได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในหมู่ของชาวตะวันตก แต่ “ภาษาสากล” ในความหมายของดนตรีก็ยังคงหมายถึงดนตรีของชาวตะวันตกอยู่

เมื่อดนตรีสากลหมายถึงดนตรีตะวันตก คนทั่วไปที่ชอบความเป็นสากลจึงนิยมดนตรีตะวันตก และนักดนตรีก็ขวนขวายหาความรู้เกี่ยวกับดนตรีตะวันตก นำประหลาดที่ความรู้ที่เป็นหลักใหญ่ที่สุดของดนตรีตะวันตกนั้นอยู่ที่ความสามารถในการอ่านโน้ตได้ เพราะเมื่ออ่านโน้ตได้ก็จะสามารถบรรเลงเพลงได้ วิชาการต่างๆ เกี่ยวกับดนตรีตะวันตก เช่น การแต่งเพลง การวิเคราะห์เพลง การประสานเสียง และแม้กระทั่งวิชาประวัติศาสตร์ทางดนตรีจะหาได้จากเพลงต่างๆ เท่านั้น ดังนั้นนับแต่มีการสอนดนตรีกันมาทั่วโลกจึงพยายามหาวิธีการสอนโน้ตสากลที่มีประสิทธิภาพที่สุดให้กับนักเรียน ซึ่งก็คงเหมือนกับการหาวิธีสอนภาษาอังกฤษให้นักเรียนรู้ภาษาได้เร็วที่สุดนั่นเอง

ปัจจุบันมีวิธีการสอนโน้ตสากลอยู่หลายแบบ แต่นิยมใช้กันอยู่ทั่วโลกมีอยู่ 2 แบบ คือแบบของโคไต (Kodaly method) และแบบของออร์ฟ (Orff-Schulwerk)

โคไล (Zoltan Kodaly, 1882-1967) เป็นนักดนตรีชาวฮังการี เขาเป็นนักการศึกษาที่แท้จริง ได้รับปริญญาเอกสาขาภาษาศาสตร์ (Linguistics) โคไลสอนโน้ตสากลโดยใช้การร้องเพลงเป็นเครื่องมือในการสอนทั้งนี้เพราะในสมัยของโคไลนั้นประเทศฮังการีเป็นประเทศที่ยากจน เครื่องดนตรีหายากและมีราคาแพง วิธีสอนของโคไลถูกเรียบเรียงเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบระเบียบว่า จะต้องสอนอะไรก่อน อะไรทีหลัง ในระบบการสอนโน้ตแบบเก่าๆ นั้นนักเรียนจะถูกสอนโน้ตทำนองที่เดียว 7 เสียงเลยตั้งแต่ชั่วโมงแรกที่เรียน(โด เร มี ฟา ซอล ลา ที) ซึ่งกว่านักเรียนจะจำเสียงได้ทั้งหมดก็กินเวลานานและลืมได้ง่าย โคไลสอนโน้ตขั้นแรกเพียง 2 ตัวก่อน คือ ซอล กับ มี ซึ่งเป็นเสียงที่เด็กจำได้ง่ายที่สุด เขาให้เด็กร้องโน้ต 2 ตัวนี้จนแม่นแล้วจึงค่อยเพิ่มโน้ตอื่นเข้าไปทีละตัวตามลำดับของความยากในการร้องโน้ตนั้นๆ (จากซอล-มี เพิ่ม ลา โด เร ฟา และทีตามลำดับ) ในเรื่องของจังหวะวิธีแบบเก่าเริ่มสอนจากจังหวะช้าก่อน แต่โคไลเห็นว่าโดยธรรมชาติเด็กชอบเพลงเร็วมากกว่าเพลงช้าเขาจึงเริ่มต้นสอนจากจังหวะที่เท่ากับจังหวะเดินและจังหวะวิ่งเหยาะซึ่งเข้ากันกับจังหวะการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็กได้มากกว่าการสอนเพลงของโคไลเขาหาคำให้เด็กร้องเพลงช้าแล้วช้าแล้วด้วยการเอาเกม (Games) และการเล่นเข้ามาประกอบบทเพลง (คล้ายกับการเล่นมอญซ่อนผ้า ของไทย เป็นต้น) เด็กเริ่มเรียนดนตรีในโรงเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลอายุสองขวบครึ่ง นอกจากการเรียนร้องเพลงในชั้นแล้วเด็กยังสามารถเรียนพิเศษเครื่องดนตรีและการร้องเพลงขั้นสูงได้นอกเวลา เป้าหมายเบื้องต้นของการเรียนคือความสามารถในการร้องเพลงในวงร้องประสานเสียงมาตรฐาน (Choir) ได้ (Choksy,1981:3-6)

ออร์ฟ (Carl Orff, 1895-1982) เป็นนักดนตรีชาวเยอรมันสมัยเดียวกับโคไล คนทั้งสองเคยพบและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ในขณะที่โคไลเน้นเรื่องความสามารถในการอ่านโน้ต ออร์ฟเน้นเรื่องความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เขาเริ่มสอนดนตรีจากการใช้จังหวะในคำพูดและจังหวะในการเคลื่อนไหว (ในภาษาพูดนั้นถ้าวิเคราะห์ดูจะพบว่า มีจังหวะอยู่ในตัว) ออร์ฟใช้เครื่องดนตรีเข้ามาประกอบบทเรียนตั้งแต่ชั่วโมงแรก เครื่องดนตรีของออร์ฟมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว ออร์ฟพัฒนาเครื่องดนตรีของเขาจากระนาดและเครื่องตีของชาวอัฟริกันและเอเชียรวมทั้งระนาดของไทยด้วย รูประนาดเอกของไทยอยู่ในหนังสือที่ออร์ฟเขียนบรรยายการสร้างเครื่องดนตรีของเขา (Orff-Schulwerk, 1976:3) ระนาดของออร์ฟถอดลู่ระนาดออกได้จึงเหมาะสำหรับเด็กเล็กที่เริ่มต้นการตีระนาดประกอบการร้องเพลงของตัวเองโดยใช้ลูกระนาดเพียง 2 ลูก (Shamrock, 1986)

ผู้เขียนได้รับการอบรมวิธีการสอนทั้งแบบของโคไดและของออร์ฟจากประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ไปดูงานที่สถาบันโคไดในประเทศซังการีและสถาบันของออร์ฟที่ประเทศออสเตรีย (ออร์ฟเป็นคนเยอรมัน แต่ไปตั้งสถาบันไว้ที่เมือง Salzburg ประเทศออสเตรีย) ผู้เขียนได้นำการสอนทั้งสองแบบมาทดลองใช้สอนโน้ตสากลให้กับนักเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์โดยเริ่มต้นกับนักเรียนชั้น ป.1 ที่เข้าเรียนในปีการศึกษา พ.ศ. 2533 ปัจจุบันนักเรียนรุ่นแรกนี้อยู่ชั้น ป.5 แล้ว ทางโรงเรียนได้ตกลงใจให้นักเรียนรุ่นต่อๆ มาใช้ระบบของโคไดและออร์ฟนี้ด้วย เมื่อนักเรียนรุ่นแรกเรียนจบชั้นป.4 ได้มีการประเมินผลการทดลองครั้งหนึ่ง โดยให้นักเรียนร้องเพลงและเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์จากเพลงที่นักเรียนไม่เคยเห็นมาก่อน การประเมินผลในครั้งนั้นมีผู้ทรงคุณวุฒิทางดนตรี 5 ท่านร่วมกันประเมินผล ปรากฏว่านักเรียนสามารถปฏิบัติได้ดีสมความมุ่งหมาย (ธวัชชัย นาควงษ์ และคณะ, 2537) อีกหนึ่งปีข้างหน้านักเรียนรุ่นแรกจะจบการศึกษาชั้น ป.6 และการทดลองจะเสร็จสิ้นพร้อมที่จะแพร่วิธีการสอนตามแบบของโคไดและออร์ฟให้แพร่หลายออกไปในประเทศไทย

นิสิตวิชาเอกดนตรีไทยและสากลของภาควิชาศิลปนิเทศก็ได้เรียนรู้วิธีของโคไดและออร์ฟในวิชาการสอนดนตรีสำหรับเด็ก (386372 และ 386472) วิธีการสอนของออร์ฟที่มีการเล่นเครื่องดนตรีจำพวกระนาดและเครื่องประกอบจังหวะ จะได้รับความสนใจจากนิสิตที่เอกดนตรีไทยมากกว่าวิธีของโคไดที่เน้นถึงขั้นตอนในการสอนโน้ตสากลและต้องใช้ความรู้โน้ตสากลขั้นสูง ซึ่งนิสิตที่เอกดนตรีสากลจะถนัดกว่า ตัวผู้เขียนเองนั้นใช้วิธีของโคไดเป็นหลักในการสอนอ่านโน้ตสากลที่โรงเรียนสาธิตฯ เพราะเป็นเรื่องของเนื้อหาและขั้นตอน และใช้วิธีของออร์ฟเป็นส่วนประกอบเพื่อให้เด็กได้เล่นระนาดและเครื่องจังหวะประกอบการร้องเพลงของตนเอง

บรรณานุกรม

ธวัชชัย นาควงษ์ และคณะ. 2537. “การพัฒนาการสอนวิชาดนตรีสากลในชั้นประถมโดยวิธีสอนตามแบบของโคไดและออร์ฟ.” ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 32 บทความย่อ. หน้า 259. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ทบวงมหาวิทยาลัย. ในการ

Choksy, Lois. 1981. *The Kodaly Context*, New Jersey : Prentice-Hall ,

Orff-Schulwerk : the Instruments, 1976. Graefelfing: Studio 49 Schlaginstrumentenbau.

Shamrock, Mary. 1986. 'Orff Schulwerk : An Integrated Foundation ,'

Music Educators Journal, (February), 51-55.